

תשעה באב תרע"ז בחיסלביצי

הקטע מהספר "כך היה" מאת הירש ריבקין, שפורסם ברוסית ב- 2014 בירושלים בהוצאת "לירה"

רוח חדשה התחילה נושבת מדרשותיו של ר' יבזרוב*. לר' יבזרוב היה מעמד מיוחד בעיירה. הוא לא החזיק ברבנות, לא היה שוחט ואפילו לא חזן, אך נהנה מכבוד לא פחות מהרב. בענייני דיומא גם לא עסק, לא במסחר ולא במשלוח יד. הוא היה דרשן. היחס לדרשותיו בבית הכנסת הגדול הישן בשבת אחה"צ היה מחייב כמו לשחרית. גבוה קומה, רגוע, מזוקן וממושקף, ר' יבזרוב אף פעם לא נצפה מתבטל. חבוש מגבעת שחורה עשויה לבד דק ורך ולבוש זיג ארוך הוא היה מזכיר את דמותו של היהודי מהגדה של פסח.

ביום תשעה באב, יום צום ואבל על נפילת ירושלים וחורבן בית שני (אשר השנה נפל על התאריך הראשון של גיוס לצבא הרוסי עם פרוץ מלחמת העולם בשנת תרע"ד), ר' יבזרוב החליט לערוך הספד ל-14 לוחמים-בני העיירה שנפלו במלחמה.

בערב בבית הכנסת החדש בכיכר "שקולה" היה שקט ומרגש. נרות דולקים היה יותר מאשר ביום כפור בעת תפילת כל נדרי. ליד הבמה המוזהבת עמדו בשורה אחת בני המשפחות הבכירים של הנופלים. בניגוד לנהוג, ליד גברים עמדו אימהות ונשות ההרוגים. כולם החזיקו נרות צהובים גדולים. פאליה נוביקוב הגבוה הניף את נרו לזכר בנו ההרוג קיביה. לידו עמד מוטה לייטס פרוע השער - אביו של געסל לייטס שנהרג. לייב טובבין, בעל זקן רחב וסמך, לבוש זיג סטין, כל דקה היה מנקה את נרו. לבנו ההרוג קראו נוחים. אימהות הלוחמים שנפלו - יציה-יאנקעל שיפרין, דוד גוטקין ושמרל-מיכל ליפקין עמדו מכוסות מטפחות שחורות ובקצותיהן היו מנגבות את עיניהן הדומעות. אשתו של רובים נוביקוב חיה - הראשונה שקיבלה הודעה שבעלה מת מות גיבורים בשדה הקרב - עמדה בשקט, רגועה. על הצרה שלה היא בכתה במשך שלוש שנים מאז שרובים גויס והיא נשארה לבדה, הרה, ללא אמצעי קיום. עכשיו בנה יאנקעליה בן השלוש נצמד אליה ורוצה להגיע לנר אשר להבתו מסתלסל מצד לצד כמו נפש חסרת מנוחה ובלתי רגועה של אדם.

ר' יבזרוב עלה על הבמה. לוחות הברית הזהובים עם עשרת הדברות היו תלויים מעל הקהל מתחת לכנפיים המוזהבות הפרושות לרחבה של הציפור הבלתי-ידוע. הוא הרים את ידו והטלית על כתפיו הרחבות נפתחה כמניפה גדולה לבנה. הוא נאם בקול מקוטע, נרגש. כל ההיסטוריה הארוכה ורבתי-ייסורים של העם היהודי הוצגה בבהירות ובפשטות בשפת האם שלנו - יידיש: חורבן בית שני וגלות אחינו בכל העולם, שריפת היהודים שהועלו על המוקד ע"י האינקוויזיציה בספרד, רצח מאות אלפי יהודים בידי קוזקים של חמלניצקי, התפרעויות של גיסות נפוליאון, פרשת דרייפוס בצרפת בסוף המאה ה-19, פרעות ברוסיה ב-1905 ומשפט בייליס בקיוב ב-1912.

איך לא לזכור את זה כאשר על כל המאורעות האלו היו מועברים סיפורים ואגדות מדור לדור? זקנים עברו מעיירה לעיירה ושרו בתוגה על אכזריות הפרעות:

אין די קעלערס זיינען מיר געזעסן	במרתפים אנחנו ישבנו,
די קינדער אף אונדזערע הענט	וילדינו בזרועותינו,
די גאזלנים זיינען געקומען	כאשר הגזלנים הגיעו
און בלוט האט זיך געשפריצט אף די ווענט.	ודם הותז על הקירות.
א גוטער גאט אין הימל	האל הטוב שבשמים,
פארנעם זשע אונדזער געוויין	שמע נא בכייתנו,
מיר קען אפן גאס ניט א טראט צו טאן	אסור לנו לצאת החוצה,
אין קישעניעו איז א פאגראם.	בקשינב מתחוללות הפרעות.

כל גופי רעד כאשר ר' יבזרוב דיבר על סבלם של החיילים - בני העיירה שלנו. התעללו בהם בקסרקטין, היכו אותם לפני המסדר, קצינים זוטרים עקבו אחריהם בחפרות, הם הין הראשונים שנשלחו למתקפות.

בדמיוני עולה קיביה, בנו של פאליה נוביקוב, בחור חזק וגבוה אשר גויס רק לפני שנה. שישה שבועות היה בטירונות. לפני שהועבר לחזית, שלח הביתה תמונה. הוא צולם יחד עם בני גילו - יציה מוסיאשציקוב ואביה פרלין. במדים הקצרים וכובע עגול ללא מצחייה הם נראו מצחיקים, כמו ילדים. הפנים של יציה מוסיאשציקוב הביעו צער ויגון עמוק ומר. רק קיביה נראה רענן. ואני מדמייך כאילו קיביה עולה ראשון להתקפה ובכל כוחו

דוקר בכידון את חייל האויב אשר הספיק רק לאמור: "שמע ישראל!" קיביה קפא במקום: הוא הרג את אחיו היהודי!

"על מה דם בנינו נשפך?!"- שואל ר' יבזרוב, –"על שבזים בנו, על ששונאים אותנו? אולי בא הזמן, ואנחנו, מפורדים ונעלבים, נחשוב על מולדת שלנו, על ארץ אבותינו?"

מישהו בקהל בכה, מישהו נאנח בקול, ור' יבזרוב המשיך ללבן, לנפח. בכי שקט וייללות נענעו את ראשי האנשים. אחרי תפילת יזכור בה הוקראו שמות ההרוגים, ר' יבזרוב סיים את דרשתו בהכרזה מסורתית "לשנה הבאה בירושלים!"

פתאום, מצד הבמה נשמעה שירה. שרו את "התקווה". זה היה דבר חדש. פילסתי את הדרך בין האנשים לעבר הבמה ומיד התייצבתי ליד השרים. משה-יציה ריסין, מורה לעברית "הגיינג" בריץ', שני בנים של ברוך שפירא, אחד מאחיו של יעקב פופוק- ניסן, בנו של לייביה טובבין ובחורים צעירים גריינס צייטלין, יעקב שפירא, יציה לייקין ואחרים. כולם עמדו זה לזה ושרו את "התקווה" שכל מילותיו הם ידעו בעל-פה. הפתיע אותי יציה לייקין. רציני ומרוכז, עיניו הגדולות האפורות בורקות, הוא נראה כאילו היה מוכן ללכת לכל דבר שר' יבזרוב היה קורא אליו.

(* ר' יהודה ליב צבי יבזרוב (יעווצעראוו, 1854-1935) היה רב ומטיף לאומי מפורסם, מראשי וראשוני חובבי ציון. נולד במסטיסלב, פלך מוגילב. למד בישיבות מסטיסלב (אמצ'יסלב) וחסלביצ'י (חסלביץ', חאסלאוויטש), בה התגורר למשך מרבית חייו. בשנים 1881-1888 פרסם מאמרים בשבועון הפוליטי-ספרותי היידי "יודישעס פֿאָלקס־בלאַט" וכן בעיתונים העבריים "המליץ" ו"הצפירה". בשנת תרמ"ז היה ר' יבזרוב המגיד הראשון שהזמינה אגודת "בני ציון" במוסקבה לעבור בערי ועיירות האימפריה הרוסית ולעשות נפשות לרעיון הציוני. במשך יותר מ-30 שנה נסע ברחבי רוסיה והטיף לציונות בבתי כנסת, בתי מדרש ובאספות. נאם ברוח החרדים והשפיע על יהודים רבים. בשנת תרע"ז היה ציר לוועידה הציונית בפטרוגרד. בשנת 1922 עלה לא"י. תחילה התגורר במושבה רחובות, אחר-כך עבר לת"א. שם נהג לשאת דרשה מדי שבת בבית הכנסת הגדול. (מוויקיפדיה)

